

„JSTE-LI KRISTOVI, JSTE POTOMSTVO ABRAHAMOVO“: ETNOGRAFICKÁ STUDIE ČESKÉHO MESIÁNSKO-ŽIDOVSKÉHO SPOLEČENSTVÍ

Monika Soukupová

*Katedra historických věd, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova
chaloupkovamonta3@seznam.cz*

**“And if ye be Christ’s, then are ye Abraham’s seed”:
An Ethnography of a Czech Messianic Jewish
Community**

Abstract—The aim of the study is to acquaint the reader briefly with the movement of Messianic Judaism in the world and to introduce its specific Czech form in more depth. Based on almost two years of field research in the Messianic community in Prague, the author describes some selected aspects of the religiosity of this community, such as distinguishing between clean and unclean animals, celebrating Jewish holidays, observing the Sabbath or the community’s specific relationship to the Torah. It also clarifies the presence of non-Jewish believers in Messianic communities, which is typical of communities based in Europe. At the end of the text, the author places the movement, through the prism of Hervieu-Léger, in the context of the institutionalized-deinstitutionalized religiosity scale.

Keywords—Messianic Judaism; ethnography; anthropology of religion; Jewish-Christian relations; non-Jewish believers

ÚVOD

H NUTÍ mesiánského judaismu nemá v českém prostředí dlouhou tradici, v současné době se však stává stále přitažlivějším zejména pro příslušníky českých protestantských církví, kteří v mesiánské religiozitě nacházejí věroučné důrazy, jež v křesťanských

církvích dlouhodobě postrádají.¹ Tato studie se pokouší čtenáře ve stručnosti seznámit s historií, současnou situací a teologickou stránkou hnutí ve světě, následně se, vycházejíc z poznatků z téměř dvouletého terénního výzkumu v pražské mesiánské komunitě, hlouběji zaměřuje na vybrané aspekty mesiánsko-židovské religiozity v českém prostředí. V závěru je podoba praktikování víry zkoumaného společenství přiřčena ke konkrétnímu typu schématu režimů stvrzování víry dle Hervieu-Léger (2001) a zařazena tak do širšího kontextu proměn moderního křesťanství.

HISTORIE HNUTÍ

Mesiánský judaismus je novodobé, synkretické, původem americké, hnutí. Bezprostředně vznik hnutí reaguje na působení protestantských misijních organizací, které ve Spojených státech amerických od 19. století aktivně šířily evangelikální víru. Evangelizační úsilí misijních organizací bylo ve značné míře zaměřeno na etnické Židy. Židé, kteří konvertovali k evangelikalismu, se začali nazývat „hebrejskými křesťany“. Tito křesťané židovského původu začali sami vytvářet misijní společnosti za účelem evangelizace příslušníků svého národa. Rudolph (2013, 23–25) však upozorňuje, že tyto misijní společnosti nepůsobily

¹ Tento článek vychází z diplomové práce obhájené na Katedře obecné antropologie FHS UK (Soukupová 2018).

autonomně. „Obrácení Židé“ se měli připojit do protestantských církví a plně asimilovat s křesťany původu nežidovského. Tito etničtí Židé tak obvykle nežili ve sféře judaismu, nýbrž plně akceptovali evangelikální vyznávání víry. Pouze menšina Židů, kteří uvěřili v Ježíše skrze křesťanské misijní organizace, se odmítla vzdát svého židovství a integrovat se do křesťanské církve. Tyto skupiny se začaly označovat jako „mesiánští židé“, aby se odlišili od židovských konvertitů ke křesťanství, kteří se v jejich očích vzdali své národní vyvolenosti Bohem.

Příslušníci mesiánského judaismu židovského původu o sobě po aktu přijetí Ježíše jako Mesiáše nehovoří jako o křesťanech. Jsou nadále židy. Neprožili konverzi, nýbrž „naplnění“. Vnímají se jako „naplnění“ či „úplní“ židé (např. Dein 2009). Jsou přesvědčeni o tom, že jejich židovství neutrpělo, ba naopak, objevili jeho další rozměr. Svoji tradici chápou jako navazující na období po Ježíšově smrti, tedy na rané židokřesťanství, odkazují se na způsob praktikování víry prvních Židů, kteří uvěřili v božství Ježíše Nazaretského (srov. např. Schiffman 2007; Cibulka 2015). Akcent na hledání „kořenů“ či „původní“ podstaty se význačně promítá do teologie hnutí.

Zprvu nechtěla být většina židovských misijních společností s mesiánským judaismem vůbec spojována. V roce 1917 označila Hebrew Christian Alliance of America (HCAA) mesiánský judaismus za herezi (srov. Rudolph 2013, 26). Navzdory marginalizaci mesiánského judaismu ze strany židovských misijních společností se však toto hnutí prosadilo jako celosvětové společenství nejen židovských věřících v Ježíše.

Na konci 60. a na počátku 70. let 20. století dochází k masivnímu šíření mesiánské víry mezi mladými Židy. Wallace (2012) dává náhlý zájem těchto mladých osob o hledání své židovské identity do souvislosti s hnutím hippies. V té době začaly ve Spojených státech, nejvíce však v Kalifornii, vznikat židovské *hippie churches*. Tito mladí Židé postupně odmítli nahlížet na sebe jako na křesťany. „Jsme židovští věřící v Ješuu, který je naším Mesiášem. Máme svůj vlastní osud v Pánu. Nebudeme nadále asimilováni do [křesťanské] církve a nebudeme předstírat, že jsme nežidé. Jestliže Ješua sám, Jeho následovníci a první židovští věřící

vytrvale zachovávali svůj židovský životní styl, proč to bylo tehdy správně, ale nyní už nikoli?“ (Chernoff a Miller 1996, 123)

V roce 1975 se HCAA v reakci na vzrůstající počet mladých mesiánských židů přejmenovala na Messianic Jewish Alliance of America (MJAA): původní „hebrejští křesťané“ se stávají „mesiánskými židy“ a postupně započíná proces změny jejich sebeidentifikace. Dein (2009, 80) dává růst hnutí ve 20. století do souvislosti za prvé se vznikem státu Izrael, za druhé s šestidenní válkou, která vedla k většímu uvědomění si své židovské identity u Židů v Izraeli i v Americe, a za třetí s rostoucí otevřeností a progresivitou evangelikálního a charismatického křesťanství zejména ve Spojených státech.

SOUČASNOST

Přestože mesiánský judaismus není hnutím centralizovaným ani řízeným jedinou autoritativní institucí, existují v jeho rámci národní i nadnárodní organizace, které usilují o spolupráci mezi jednotlivými společenstvími, ať už se jedná o pořádání konferencí, seminářů či dobrovolnické působení v Izraeli. Největší mesiánskou organizací je Messianic Jewish Alliance of America, která se zaměřuje zejména konferenčně, poskytuje příslušníkům hnutí teologické informační zázemí a rovněž humanitárně působí v Izraeli a Etiopii.² Jejimi členy mohou být pouze jednotliví věřící, nikoli společenství. 75 kongregací napříč 8 zeměmi světa³ sdružuje organizace Union of Messianic Jewish Congregations (UMJC), která zároveň budoucí rabinům nabízí program zakončený rabínským vysvěcením (Glaser 2013, 117). International Messianic Jewish Alliance (IMJA) spojuje přibližně dvacet národních mesiánských spolků a je platformou pro komunikaci mezi mesiánskými skupinami napříč kontinenty. V současnosti je na světě přibližně okolo 500 000 příslušníků hnutí, přičemž nejvíce z nich žije ve Spojených státech a v Izraeli, početné komunity lze však nalézt i v zemích bývalého Sovětského svazu a částech Evropy (srov. Grammatica 2014, 149).

² Messianic Jewish Alliance of America (2019).

³ Union of Messianic Jewish Congregations (2021).

Rudolph (2013, 32–34) poukazuje na současné směřování k multietnicitě hnutí zapříčiněné přijetím smíšených manželství Židů a nežidů. Součástí hnutí jsou všechny větve judaismu – ortodoxní, konzervativní, reformovaný, rekonstrukcionistický, současný i nejrůznější světové židovské subkultury – aškenázští, sefardští, etiopští či asijské Židé.

Hnutí bylo od počátku vědci dokumentováno jako odmítané a ze strany judaismu i křesťanské církve marginalizované (např. Dein 2009; Shapiro 2011). Mesiánský judaismus je židovskou obcí nahlížen nejčastěji jako hereze. Harris-Shapiro (1999, 56) popisuje velmi problematický vztah nejen ortodoxních, ale i liberálních židů k mesiánskému judaismu: „Tradiční tolerance ortodoxních židů vůči liberálním židům se nevztahuje na židy mesiánské. Mesiánské židy na rozdíl od liberálních nejsou nahlíženy jako ‚děti v zajetí‘,⁴ které neúmyslně porušují judaismus. Základní hodnota svobody myšlení, která umožňuje liberálním židům přijímat sekulární či východní Židy, nezahrnuje mesiánskou teologii. Žid může věřit téměř čemukoli, nikoli však Ježíši jako Spasiteli.“ Zatímco vztahy hnutí se židovskou obcí jsou nadále chladné, lze zaznamenat aktuální sblížení mesiánských komunit se zejména protestantskými denominacemi křesťanské církve: „Po staletí byl mesiánský judaismus církví i synagou marginalizován jako ten nechtěný ‚prostředník‘. Dnes můžeme vidět známky změny. Hnutí [...] získává podporu mezi církvemi. Vědci, kteří se zabývají Novým zákonem a teologové stále více zdůrazňují, že je [...] ve shodě s učením židovských apoštolů a se zkušeností raných izraelských, syrských a okolních komunit Židů, kteří uvěřili v Ješuu.“ (Rudolph 2013, 48)

VYBRANÉ TEOLOGICKÉ ASPEKTY HNUTÍ

Teologie mesiánského judaismu se opírá zejména o křesťanské fundamentalistické hnutí, které se formovalo přibližně od 20. do 40. let 20. století. Jeho příslušníci trvali na tom, že Bible je inspirovaným a autoritativním slovem Božím, kladli zásadní důraz na Ježíšovu vykupitelskou smrt na kříži, na historickou věrohodnost zázraků, doslovné

čtení Bible a premileniální⁵ eschatologii. Růst fundamentalismu byl v souladu s novými teologickými důrazy na hnutí svatosti,⁶ letniční hnutí a premileniální dispenzacionalismus (srov. Reason 2004). Dispenzacionalismus definuje Power (2011, 74) jako „systematický výklad dějin spásy, který chápe Židy jako fyzický pozůstatek biblického Izraele a připisuje jim zásadní roli ve vztahu k příchodu Mesiášova království. Židovský Izrael nebyl opuštěn, nýbrž byl upozádněn během éry církve. Až nastane správný čas, křesťané budou ‚vytrženi‘ a Izrael se chopí svého božského pověření k evangelizaci světa, čímž nastolí příchod Mesiášova království. V klasickém dispensationalismu vyplňuje církev určité mezidobí [...], avšak nenahradila Izrael“. Dispenzacionalismus počátku 20. století nepočítal s obnovením Izraele jako národního státu, nýbrž na něj nahlížel jako na mýtický konstrukt, který je spjatý s blížícím se Koncem. Nový dispenzacionalismus 2. poloviny 20. století již počítá s fyzickým návratem Židů do Svaté země, čímž se izraelský lid posouvá z pozice Bohem odmínutých do centra Božího plánu spasení. Z dispenzacionalismu vychází i ideologie křesťanského sionismu, náboženského přesvědčení, že by křesťané měli podporovat nárok Židů na osídlení Palestiny a založení moderního státu Izrael, přičemž je zdůrazňována kontinuita mezi biblickými Izraelity a izraelským lidem současným (srov. např. Belhassen, Caton a Stewart 2008).

Mesiánské věřící nejčastěji vyznávají v souladu s evangelikální teologií Boží trojjedinost, Ježíšovo neposkvrněné početí, Jeho vzkříšení, nanebevstoupení a druhý příchod.⁷ Přiznávají izraelskému lidu výsadní postavení mezi ostatními národy, výhradní Boží vyvolení a zároveň

⁵ Premilenialisté zastávají názor, že Ježíšův druhý příchod bude předcházet Jeho tisíciletému království (miléniu). Postmilenialisté jsou naproti tomu přesvědčeni, že nejprve nastane tisícileté království křesťanské nadvlády a až v jeho závěru přijde Ježíš. Amilenialismus je pak názor, který s doslovným tisíciletým královstvím nepočítá.

⁶ Hnutí svatosti je souborem křesťanských věr a praktik, které se objevily zejména v rámci metodismu 19. století, je definováno důrazem na nauku o posvěcení, které je oddělené od zkušenosti konverze.

⁷ Jedná se o předpovědanou událost, kdy Kristus vzkřísí mrtvé a slavnostně vykoná Poslední soud, čímž se podle přesvědčení většiny křesťanských církví završí dějiny lidstva i celého vesmíru.

⁴ V orig. „captive children“.

vyjadřují vděk za výsadu spasení, která byla podle mesiánské teologie na pohany rozšířena pouze skrze Izraelce. Věří, že moderní Izrael byl židovskému lidu Bohem zaslíben, a tudíž podporují ideologii křesťanského sionismu. Též zdůrazňují Ježíšovo židovství – Ježíš je chápán jako očekávaný židovský král a Mesiáš, je naplněním starozákonních proroctví. UMJC (2012) klade důraz na závaznost Tóry⁸ i pro nežídy a implicitně se vymezuje vůči křesťanským tendencím nahlížet na Starý zákon jako na již neplatný. Tóra má pro mesiánské věřící zvláštní význam, avšak závazné jsou pro příslušníky tohoto hnutí i Tanach⁹ a Nový zákon. Společenství osob věřících v Ježíšovo božství má být složeno z židovských i nežidovských členů, přičemž každá z těchto dvou skupin v něm má plnit odlišnou roli.

PRAŽSKÉ MESIÁNSKÉ SPOLEČENSTVÍ

Následující text vychází z mnou uskutečněného téměř dvouletého terénního výzkumu v pražském společenství mesiánských věřících. Pravidelně jsem se účastnila sobotních bohoslužeb a dalších aktivit s mesiánskou religiozitou spojených,¹⁰ na nichž členové sboru participovali, přičemž jsem uskutečnila bezpočet neformálních a devět polostrukturovaných rozhovorů s věřícími.

Sbor ve své současné podobě vzniká na počátku tohoto tisíciletí okolo vedoucího Radka.¹¹ Radek po obrácení se v Kristu prošel dvěma evangelikálními církvemi, Církví Křesťanská společenství a Církví bratrskou, avšak se svou ženou, izraelskou mesiánskou židovkou, se v křesťanských kongregacích neusadili natrvalo. Duchovní hledání se tohoto páru bylo zakončeno přibližně před patnácti lety nalezením malé skupinky věřících, kteří byli vedeni německým mesiánským rabínem a scházeli se

u příležitosti oslav židovských svátků. Tato, maximálně patnáctičlenná, skupina byla složena z křesťanů z tradičních i charismatických církví, z nichž někteří měli židovské kořeny, někteří silný vztah k Izraeli, jiní pouze hledali nové impulsy duchovního života. V několika uplynulých letech prošel sbor bouřlivým obdobím vnitřních diskusí, v důsledku nichž odešli někteří členové a příznivci sboru, zejména charismatičtější zaměření křesťané, kteří se nedokázali ztotožnit se spíše konzervativním směřováním sboru.

Po několik let byly součástí společenství dvě mesiánské židovky z Izraele, Radkova žena a její sestra, které vnášely do sboru hlubokou znalost izraelských reálií.¹² S příchodem Radka a jeho ženy se začala skupinka scházet pravidelně o sobotách. Postupem času přijal Radek od berlínského rabína pomazání ke službě a po rabínově návratu zpět do Německa se Radek ujímá vedení sboru. Do vedoucí činnosti se následně zapojuje také další člen skupiny, Antonín. Oba muži se střídají ve vedení bohoslužby a výkladu paraš.¹³ Později do vedení sboru vstupuje další členka společenství, Lenka. Vedení skupiny, jež vystupuje oficiálně jako zapsaný spolek, je tak trojčlenné.

Lenka se nepovažuje za vedoucí duchovní, role se ujala zejména za účelem naplnění legislativy, aby mohlo společenství kvalitně fungovat po právní stránce. Antonín se ujímá povinností vedoucího v případě Radkovy absence. Radek samotný je vedoucí. Nikoli pastor, nikoli rabín. Označení pastor je příliš spjaté s křesťanskou církví, a tudíž by tento titul mohl být nepřijatelný pro potencionální židovské členy společenství. Funkce rabína s sebou zase přináší nezbytnost určitého vzdělání, kvalifikace, jež Radek nezískal. Radek nemá teologické vzdělání, jeho znalosti jsou založeny na samostudiu Písma a nejrůznějších křesťanských, židovských, mesiánských zdrojů. Věřící hovoří o svém vedoucím jako o „nositeli Písma“, není očekáváno poskytování pastoračních či sociálních služeb věřícím nebo veřejnosti. Jeho role tedy spočívá zejména ve znalosti Starého

⁸ Jedná se o Pět knih Mojžíšových, v křesťanských církvích označovaných jako Pentateuch.

⁹ Jedná se o posvátné spisy, které jsou součástí Bible a které jsou sepsány hebrejsky. Někdy se označují jako hebrejská Bible. Jejich součástí je Pentateuch, Knihy prorocké a kniha Spisů.

¹⁰ Např. Českou pobočkou Mezinárodního křesťanského velvyslanectví Jeruzalém každoročně pořádaný „Pochod dobré vůle: Prahou proti antisemitismu“.

¹¹ Identita informátorů v rámci výzkumu a tohoto textu je chráněna, ve výpovědích jim byla přidělena fiktivní jména.

¹² V období mého výzkumu do společenství již tyto ženy nedocházely.

¹³ Paraša je označení pro úsek textu v Tóře. Náplň mesiánských bohoslužeb ve značné míře zpravidla spočívá ve studiu a rozboru jednotlivých paraš.

i Nového zákona, schopnosti přemýšlet nad texty, předávat své postřehy, vést a usměrňovat diskusi věřících. Radek vnímá jako klíčovou pro výkon své funkce schopnost orientovat se v cizích jazycích. Tuto kompetenci využívá jednak při rozboru a hledání významu jednotlivých slov vyskytujících se v Bibli, jednak v přístupu k zásadním teologickým informacím, které jsou v případě mesiánské religiozity jen zřídka dostupné v českém jazyce. Radek sám se domnívá, že se od něj při zvolení očekávalo, že bude pro sbor „silnej energetickej vedoucí, člověk s přirozenou autoritou“. Zvolen byl demokraticky, hlasováním.

Oficiálních členů má pouze v řádu jednotek, avšak počet lidí, kteří na bohoslužby pravidelně i nepravidelně docházejí, se pohybuje v řádu desítek. Členové, kteří nejsou ve vedoucí funkci, smí být zároveň zaregistrováni i v jiných náboženských organizacích. Zkoumané společenství, jež se v době mého výzkumu scházelo střídavě v modlitebnách evangelikálních církví a v bytech jednotlivých věřících, je vůči okolnímu světu poměrně uzavřené – modlitebny nejsou označené, nemá své webové stránky, profily na sociálních sítích, ani jiné formy sebe prezentace, které by oslovovaly potenciální nově příchozí. Rovněž nelze nalézt kontakty na vedení sboru. O komunitě jsem se i já sama dozvěděla od svých známých z protestantské církve, šíření informací ústní formou mezi křesťanskými věřícími představuje jednu z mála cest, jak se o existenci sboru dozvědět.

V České republice se v současnosti nachází pouze jedna další nepočtená skupinka mesiánských věřících, v Plzni.¹⁴ Mezi těmito společenstvími probíhá občasná výměna informací ohledně světového dění v mesiánském milieu, avšak v jiných rovinách, zejména teologické, nedochází ke spolupráci žádné.

Členové zkoumaného sboru čerpají teologickou inspiraci převážně ze zahraničí, kontakty udržují s mesiánskými věřícími především na Ukrajině, v Izraeli a Německu. Radek je dlouhodobě v osobním kontaktu s mesiánským sborem na Ukrajině, který jezdí navštěvovat a s jehož členy se potkává na mesián-

ských konferencích po světě, několik členů rovněž pravidelně navštěvuje mesiánská společenství v Izraeli. Absence centrální mesiánské náboženské autority, která by udávala teologické i liturgické směřování, poskytuje velký prostor pro kreativitu lokálních duchovních autorit a pro „skládání si“ vlastní duchovní mozaiky ze střípků a inspirací nalezených při cestách po jiných mesiánských společenstvích, v literatuře, na internetu.

V následujících sekcích kombinuji poznatky z terénního výzkumu v uvedeném společenství s tezemi teoretiků mesiánského judaismu a zjištěními badatelů v zahraničních mesiánských komunitách.

TYPY NEŽIDOVSKÝCH VĚŘÍCÍCH V MESIÁNSKÝCH SPOLEČENSTVÍCH

Mesiánští věřící nežidovského původu žijí v rámci společenství na pomezí dvou tradic, křesťanství a judaismu, přičemž lze definovat několik podob jejich vztahu k etnickému židovství.

Stokes (1996) vymezuje pět typů skupin nežidovských věřících v mesiánských sborech. První skupinu definuje jako „Židy srdcem“. Tito lidé dospěli k přesvědčení, že je Bůh „povolal“, aby byli Židy. Často nosí kipy a v některých případech nejsou ochotni přiznat svoji nežidovskou identitu. Druhou skupinu tvoří věřící, kterým připadá židovská identita přitažlivá, a kteří hledají smysl a naplnění v mesiánské formě uctívání. Nápodobou projevů židovské etnicity se snaží demonstrovat svoji lásku k židovskému lidu a židovské kořeny křesťanství. Třetí skupinou jsou věřící, kteří jsou přesvědčeni o stejné závaznosti Tóry pro Židy i nežidy. Výsledkem je podle Stokesese stírání odlišností mezi Židy a nežidy. Čtvrtá skupina je tvořena nežidovskými věřícími, kteří se označili za Židy. Rozhodli se pro dodržování některých nařízení z Tóry a pro židovskou liturgii s cílem vychovat své děti s vědomím jejich židovské identity. Poslední skupinou jsou nežidé, kteří se připojili k mesiánskému hnutí, aby vyjádřili svoji víru v Ježíše v kontextu jeho židovství.

Podle Stokesese (1996) mají jak Židé, tak nežidovští věřící pro mesiánské hnutí velký význam, avšak jejich role se liší. Role nežidů

¹⁴ V době mého terénního výzkumu působila ještě jedna skupina mesiánských věřících v Třinci, avšak ta se v současnosti od mesiánského judaismu distancuje a nově se hlásí k noachidismu.

nespočívá ve ztotožnění se se samotným státem Izrael či dokonce v jeho nahrazení, nýbrž v napojení se na jeho zájmy a jeho ambice. Druhým úkolem mesiánských nežidů je vyvolat v Izraeli závist pramenící z rozšíření spásy na nežidovské věřící v Mesiáše a jejich poslušnost Bohu a Tóře. Tato závist by měla vést k probuzení „spícího“ nevěřícího Izraele. Se stále narůstajícím množstvím nežidovských věřících v mesiánských sborech roste na významu i otázka, zda se povinnost dodržovat Zákon vztahuje i na tyto příslušníky společenství. V této problematice nevládne shoda. Někteří duchovní připomínají, že pro nežidy milost převyšuje Zákon (2Kor 3:7), mnoho dalších však povzbuzuje nežidovské věřící, aby dodržovali principy košer stravy a slavili židovské svátky (srov. Kaell 2015). Tito druzí vycházejí z předpokladu, že Bůh nikdy výslovně Zákon nezrušil, takže je stále platný.

Nikdo z informátorů ze zkoumaného pražského společenství o sobě nemluví jako o příslušníku židovského lidu, nikdo se neodkazoval k židovskému původu. Mezi těmito mesiánskými věřícími a etnickými Židy existuje pevná hranice. Identita těchto věřících zůstává křesťanská, v rámci Stokesovy klasifikace tyto věřící odpovídají dvěma skupinám – jednak nežidům, kteří se připojili k mesiánskému hnutí, aby vyjádřili svoji víru v Ježíše v kontextu jeho židovství, o čemž budu hovořit později, a jednak věřícím, kterým připadá židovská identita přitažlivá a kteří hledají smysl a naplnění v mesiánské formě uctívání. Cesta těchto osob k mesiánské zbožnosti byla ve většině případů klikatá a vedla skrze nejrůznější typy náboženských společenství.

ZNOVUZROZENÍ HLEDAČI

Kaell (2015) označuje fenomén přítomnosti nežidovských věřících v mesiánských společenstvích termínem „znovuzrození hledači“.¹⁵ Evangelikální křesťany, kteří se angažují v mesiánských společenstvích, charakterizuje dvěma proti sobě stojícími rysy – jednak jako individualistické ve svých náboženských zkušenostech, ale zároveň konzervativní v organizační struktuře, většina evangelikálů zdůrazňuje povinnost chození do církve, autoritu

vedoucího, biblický literalismus a věří, že „pouze Ježíš dává spasení“. Jsou tedy zároveň individualističtí i zakotvení v organizační struktuře. Duchovní hledání u těchto křesťanů není znakem pochybností (zejména nikoli o Boží existenci), nýbrž je podle Kaell (2015, 46) samo o sobě „duchovně uspokojivou náboženskou činností“.

Kaell srovnává znovuzrozené hledače s vynovači proudu New Age a všimá si, že evangelikální křesťané se na rozdíl od druhých zmínovaných pravidelně účastní organizovaného života společenství a chtějí institucionální a kolektivní formu křesťanství. Součástí jejich hledání je touha mít přístup ke zdrojům informací, které vnímají jako autoritativní (což zahrnuje například online výstupy duchovních vedoucích), a zároveň někteří chtějí být součástí více společenství současně.

Rovněž u svých informátorů pozoruji, že jejich hledání není pochybováním, nýbrž vyjadřuje potřebu duchovního posunu, v tomto případě směrem ke společenství, které chápou jako biblické principy naplňující. Věřící, kteří zároveň docházejí do jiných křesťanských církví, chápou stejně jako Kaellini informátoři mesiánské společenství jako součást křesťanství, jako určité obohacení v rámci křesťanství; naproti tomu členové, kteří se rozhodli angažovat pouze v mesiánském sboru, jej dávají do protikladu k „nedělním“ církvím, jejichž nedostatky zdůrazňují.

VZTAH MESIÁNSKÝCH VĚŘÍCÍCH K PÍSMU SVATÉMU

Písmo má v životě sboru i jeho individuálních členů nezastupitelné místo. Pro mesiánské věřící je závazný Starý i Nový zákon, přičemž zdůrazňují nutnost pohlížet na oba texty jako na navzájem propojené. Starý zákon „připravuje cestu“ událostem zákona Nového a ten zase počítá se znalostmi předchozího textu a odkazuje k němu. Toto potvrzuje i jeden z členů společenství, Jakub:

„Docela mladá holka prohlásila jednu větu, kterou si doteď pamatuju. Že ona se nechce dívat na Starej zákon očima Novýho zákona, ona se chce dívat na Novej zákon očima Starýho zákona, což na první pohled zní jako nesmysl, ale ve skutečnosti je to hrozně hluboký,

¹⁵ V orig. „born-again seekers“.

protože když chceme porozumět Novému zákonu, všem těm souvislostem, tak napřed musíme rozumět Tóře. Protože Tóra je takovým motorem Bible, který se všude objevuje. Všechno se to kolem toho točí. Proroci napomínají ve vztahu k Tóře. Izraelci buď stáli v Tóře, nebo ji porušovali, a od toho se potom odvíjejí ta proroctví. Všechno se točí kolem Mojžíšova zákona. I Nová smlouva je vyvrcholením Staré smlouvy. V Tóře je základ. Židi se Tórou hodně zabývají, a my se jí chceme také hodně zabývat, ač samozřejmě v trošku odlišném přístupu.“

Mesiánská společenství přejímají od evangelikálních křesťanů přístup k interpretaci Písma svatého. Protestantský teolog Lloyd-Jones (2011, 76–81) definuje evangelikální pozici ve vztahu k Písmu v několika bodech. Bibli chápe jako svrchovanou a výhradní autoritu (čímž se vymezuje vůči římskokatolickému vztahu k tradici jako druhému zdroji autority), dále zdůrazňuje pravdivost a důvěryhodnost všech jejích sdělení, historických i teologických. Důraz klade i na metafyzickou dimenzi sdělení, kterou nachází zejména v reálném naplňování biblických proroctví. Písmo je podle něj přímým Božím zjevením, jeho zapisovatelé byli vedeni Duchem svatým, nelze hovořit o „inspiraci“ ve smyslu básnickém.

Zkoumané společenství je plně v souladu s těmito evangelikálními důrazy, přičemž zásadní význam má pro mesiánské věřící Tóra. Pro Jakuba je Tóra zdrojem moudrosti, její studium je něčím, co v moderním křesťanství postrádá a obdivuje v judaismu. Členové sboru kritizují některé křesťanské církve za opomíjení komplikovaných, „neoblíbených“ starozákonních pasáží. Křesťané jsou příliš zaměřeni na verše s „pozitivním vyzněním“, verše týkající se lásky, milosti, zázraků.

„Číst knihu Leviticus není žádnéj med, takže jsem se setkal s tím, že některý křesťani už to ani nečtou, se s tím nezdržují, což je ve skutečnosti ta chyba. Protože když třeba Izraelci putovali do zaslíbené země, tak se zdrželi tím, že odbočili k Sinaji, ale to zdržení se vyplatilo, protože na Sinaji obdrželi Tóru, která jim sice něco nařizuje, navenek je svazuje a ta forma pro ně určitě byla nepříjemná, ale na druhou stranu je to Boží zjevení a je tam spousta příkázání, které Židi vnímají jako

radu, ne jako nějaký rozkaz, jsou to rádci, který člověka provázejí. Takže to, že se zdrželi, je zušlechtilo a teprve pak mohli vstoupit do zaslíbené země. Zabývat se Tórou, jsem pochopil, že vůbec není od věci, neodporuje to křesťanství prvotní církve.“ (Jakub)

Studium Písma je hlavní náplní sobotních bohoslužeb. V úvodu se vedoucí snaží předat základní myšlenky, které mu v souvislosti s danou parašou vyvstaly. Tyto myšlenky mají nejčastěji přesah do každodenního života, týkají se etiky jednání věřících ve vztahu k Bohu a druhým lidem. Vedoucí společenství se při výkladu opírá o jednotlivé biblické příběhy, na kterých demonstruje své vize. Paraša není čtena celá, pro část členů je text již notoricky známý, u ostatních se počítá s tím, že si jej nastudují doma sami. Následná diskuse sklouzne nejčastěji od praktických rad do života k „*patlání se, nimrání, pitvání Božího slova*“ (Radek). Někdo z přítomných nadnese otázku týkající se daného tématu, načež všichni věřící hledají ve svých Bibliích, přemýšlejí a často vymýšlejí nejrůznější hypotézy, které se typicky týkají života jednotlivých biblických osobností. Osudy těchto osob jsou v centru pozornosti do nejmenších detailů: „*Kolik let bylo Mojžíšovi, když. . . ?*“ „*Jak dlouho žili Adam s Evou v ráji?*“ „*Co měli na sobě učedníci, když rybařili?*“ Na některé z těchto otázek nalézají věřící v Bibli odpovědi, o zbylých se dohadují a hledají nejpravděpodobnější vysvětlení. Do diskuse se snaží včlenit svoji, velmi různé rozsáhlou, znalost židovské kultury a historických reálií, která vychází z četby knih, internetu a osobních zkušeností s návštěvami Izraele a kontakty s Izraelci.

Vedle rozboru Písma ve společenství zdůrazňují pro jednotlivé věřící nutnost samostudia. Členové sboru sami sebe v nadsázce označují jako „štouraly“, kteří tráví s Bibli velké množství času o samotě zkoumáním jednotlivých biblických zásad. Při bohoslužbách bylo zjevné, že se jednotliví věřící zejména ve Starém zákoně značně orientují, jsou schopni mnohé pasáže odrecitovat přesně nebo si vzpomenout na nejmenší detaily jednotlivých biblických příběhů. Informátoři se se svým vedoucím shodují, že „*to nejdůležitější je Bible a zbytek jsou jenom komentáře*“ (Radek). Avšak i komentářům, které apriori nemají

závaznou povahu, věnují věřící dostatek pozornosti. Členové sboru se zajímají o nejruznější mesiánské publikace, při objasňování jednotlivých biblických příběhů používají biblické atlasy a encyklopedie. Jazykově vybavení věřící poslouchají na internetu promluvy zahraničních mesiánských rabínů či studují webové stránky zaměřené na objasnění biblických pojmů. Pro mesiánské věřící je zásadní jazyková vybavenost, jež jim umožňuje dostat se k většině relevantních zdrojů, ať se jedná o online promluvy mesiánských rabínů či dokumenty zahraničních mesiánských společenství.

JEŽÍŠ A PÍSMO SVATÉ JAKO SOUČÁST ŽIDOVSKÉ KULTURY

Zcela zásadním důrazem mesiánské religiozity je explicitní zdůrazňování, že Písmo vzniklo, v kulturním milieu židovství, jako součást židovské kultury. Věřící jsou přesvědčeni, že pokud se člověk nebude zabývat do hloubky židovskými reáliemi a současně nepřijme Ježíše jako žida, nebude schopen porozumět nejen Starému zákonu, nýbrž ani Novému. Informátorka Lenka s nadějí vyhlíží toto uznání Ježíšova židovství jak ze strany křesťanských církví, tak ze strany židovské obce. Osobně se angažuje v „osvětové činnosti“ – snaží se v křesťanských církvích poukazovat na židovský původ Ježíše z Nazareta a zároveň s napětím čeká na dobu, kdy si i židé uvědomí, že Ježíš byl jedním z nich – na tento moment se upíná Lenčino eschatologické očekávání:

„Některé věci jsem pochopila, až když jsem se začala zajímat o židovské myšlení. Ale k tomu nevede jen společenství, člověk když chce, tak si na ty věci může přijít i sám. Začala mi zapadat i spousta novozákonních pasáží, které jsem předtím nechápala. Je důležité poznat Ježíše jako Žida, který nikdy nezradil svůj národ. A já si myslím, že křesťani během staletí udělali z Ježíše něco, co vůbec nebyl. A nabalovalo se to. A já vyhlížím dobu, kdy ho lidi budou chtít objevit jako židovského krále, jako jednoho z nich. A když kritizujeme farižeje, tak si musíme uvědomit, že měl s farizejským proudem mnoho společného a podobně. A jak byla v Izraeli ta výstava Ježíš v židovském umění,¹⁶ tak to vidím jako jeden krůček

k tomu. To je podle mě docela radikální záležitost, že tam něco takového proběhne... aby se oprostili od toho, co bylo, a začali ho vnímat jako jednoho z nich. A myslím, že k tomu ta doba spěje. A o tom je i Druhý příchod, že oni ho musí zavolat, aby přišel, takže to k tomu musí logicky vést. A mesiánských sborů teď v Izraeli přibývá, jsou jich tam desítky.“

V souladu se zdůrazňováním židovského pozadí vzniku Bible a Ježíšova původu dochází v mnoha mesiánských společenstvích ke změně náboženské terminologie. Wilson (1996, 90) upozorňuje, že historické „odtržení od židovských kořenů mělo za následek, že církve sama sebe definovala povětšinou nežidovskou terminologií. Vzorem tohoto procesu je [označení] křesťanství [ve světových jazycích], odvozené od řeckého překladu (Christós) hebrejského slova mašiach, které znamená ‚Mesiáš‘“. Dix (1953, 109) zmiňuje některé další významné změny: „Živý Bůh‘ se stal ‚Bohem a Otcem našeho Pána Ježíše‘ a nakonec ‚Bohem Otcem‘. ‚Mesiáš Ješua‘ se stal ‚Ježíšem Kristem, Božím Synem‘ a nakonec ‚Bohem Synem‘. ‚Život Nové smlouvy‘ se stal ‚Duchem‘ a ‚Zastáncem‘ a nakonec ‚Bohem svatým Duchem‘. ‚Nová smlouva‘ se stala ‚Smířením‘. ‚Nazorejští‘ se stali ‚křesťany‘. ‚Písma‘ se změnila na ‚Starý zákon‘. ‚Boží Izrael‘ se stal ‚svatou církví‘.“

Také členové pražského společenství usilují o návrat hebrejských slov do svých slovníků. Ježíš je označován jako *Ješua ha-Mašiach*,¹⁷ Duch svatý jako *Ruach ha-kodeš*,¹⁸ Bůh Otec jako *Abba*.¹⁹ V rámci bohoslužeb i při osobních rozhovorech věřících se v jejich slovníčích hebrejská a „tradičně křesťanská“ označení prolínají. Jednou hovoří o Ježíši, podruhé o Ješuovi, převážně s ohledem na to, k jakému publiku hovoří a co se pokouší zdůraznit – toto mísení křesťanské a mesiánské terminologie je patrné zejména u věřících, kteří strávili mnoho let v křesťanských církvích či jsou stále jejich členy. Užítí hebrejské formy jmen biblických postav má za cíl upozornit na židovský původ těchto osob a zároveň je v myslích věřících zasadit do židovského kulturního okruhu.

Israeli Art“, která probíhala v Izraelském muzeu v Jeruzalémě 22. 12. 2016–16. 4. 2017.

¹⁷ Hebrejsky „Ježíš, Pomazaný“.

¹⁸ Hebrejsky „duch Boží“.

¹⁹ V hebrejštině důvěrné označení pro otce, odpovídá českému výrazu „tatínek“.

¹⁶ Jedná se o výstavu „Behold the Man: Jesus in

SLAVENÍ ŽIDOVSKÝCH SVÁTKŮ
A DODRŽOVÁNÍ ŠABATU

Slavení náboženských svátků má zásadní význam jednak pro společenství jako celek a jednak pro jednotlivé členy sboru. V centru pozornosti mesiánských věřících jsou primárně židovské biblické i historické svátky,²⁰ avšak zároveň jsou připomínány i významné novozákonní události. Dochází tedy ke kombinaci prvků z židovské i křesťanské tradice. Příkladem budiž svátek Pesach, kdy si příslušníci hnutí připomínají nejen vysvobození Izraele z egyptského otroctví a duchovní osvobození z pout hříchu skrze Mesiáše, nýbrž rovněž i Ješuuovu večeři s učedníky před ukřížováním, tento obřad se nazývá Šulchan Adonai – „Mesiášův stůl“ či „přijímání“. Následující svátek Šavu'ot, „Svátek týdnů“, „Letnice“, připomíná mesiánským věřícím kromě darování Tóry na Sinaji také darování Ducha svatého v Jeruzalémě (Klayman 2013, 55–57).

Téměř všichni mnou oslovení věřící zařadili židovské svátky do svého životního stylu, avšak přístupy jednotlivých členů k závaznosti a formě slavení těchto svátků se liší. Pro informátorku Lenku je slavení židovských svátků zásadní součástí její identity:

„Židovský kalendář je pro mě důležitější než cokoli jiného. Není to tak jako u ostatních, je to nějaká moje vnitřní záležitost. Takže žiju podle roku židovského spíše než podle toho občanského. Už se to stalo součástí mojí osobnosti a těžko si představit, že bych žila nějak jinak.“

Informátor Jakub naopak zdůrazňuje, že slavení židovských svátků je dobrovolné a více než stvrzení osobní kulturně-religiózní identity zmiňuje prvek komunitně stmelovací:

„Jinak o svátcích se v Novém zákoně říká, že nejsou povinný, přímo se to tam zdůrazňuje, a tudíž, když my zachováváme svátky, tak je zachováváme jako připomínku těch událostí, připomínáme si význam těch svátků. Ty svátky mají i určitou tendenci stmelovat to společenství, je to hodně důležitý. Třeba u adventistů jeden člověk prohlásil, že nám chyběj židovský

svátky, to je to, co mi tady chybí. Uvědomoval si, že ty svátky stmelují lid. Z Písma se dá třeba vyčíst, že když se za Ezdráše sešli na Pesach, nebo když slavili jiný svátek a četla se tam Tóra, že ten lid měl hroznou radost. Radovali se, ty svátky jsou většinou veselý. Takže ty svátky mají určité smysl, význam.“

Křesťanské svátky, tak jak jsou v současnosti slaveny v protestantských církvích, moji informátoři povětšinou razantně odmítají. Označují je jako svátky „pohanské“ a kládou je do protikladu ke svátkům „biblickým“, tedy židovským. Zejména Vánoce vyvolávají ve členech společenství asociace stresu, finanční náročnosti či pohanství (stroměček).

„Vánoce už neslavím dlouho. Mám jinou teorii, kdy se Ješua narodil, podle mě to bylo o Sukotu, a na 24. a 25. prosince je nabaleno spousta pohanských věcí, stroměček a podobně. Svým způsobem je to modlářství. Takže je mi to protivný a už to nechci. Letos vyšla Chanuka stejně jako Vánoce, ve stejném termínu, tak to je ideální. Samozřejmě se v rámci těch svátků navštíví rodiny, to je dobrý, ale že bych strojila stroměček, to rozhodně nedělám.“ (Lenka)

Informátoři shodně zmiňují, že jejich odmítání křesťanských svátků v mnoha případech naráží na negativní reakce okolí, zejména rodin. Kvůli vztahům s nejbližšími jsou tedy ochotni ze svých nároků slevit. Například informátor Antonín se svojí ženou Vánoce neslaví, ale v rámci širší rodiny nevystupuje z řady:

„No, tím, že v rodině je zarputilá katolička, sestra mojí ženy, tak se slaví. A děti. Kvůli dětem. Sejdou se všichni. Ale my doma to neslavíme.“

Věřící čerpají inspiraci pro podobu slavení svátků z Bible. Je však zjevné, že v České republice 21. století nelze dodržovat stejná přikázání, jako dodržovali lidé žijící v době vzniku Starého zákona. V rámci společenství tak probíhá slavení svátků spíše jako symbolická připomínka biblických událostí.

Svěcení soboty má pro všechny členy společenství, se kterými jsem hovořila, naprosto zásadní význam. Sobota je dnem, kdy práce nepřichází v úvahu, tento den věnují věřící Bohu a svým souvěřcům. Práce a jiné povinnosti se tedy přesouvají na neděli, která ztrácí jako den odpočinku u věřících význam, a to i v pří-

²⁰ Mesiánští věřící typicky slaví biblické svátky Roš ha-šana (Nový rok), Jom kipur (Den smíření) či Sukot (Svátek stánků) i historické svátky Chanuka (Svátek svítel) či Purim (Svátek losů).

padě, že navštěvují zároveň i společenství protestantská. Informátoři vyjadřují vděčnost za svoji práci v případě, že jim poskytuje časovou flexibilitu a mohou si ponechat sobotu volnou.

„[Na začátku] jsem poznávala to učení a věděla jsem, že v sobotu fakt pracovat teda nebudu, v tom jsem měla jasno hned. A já nikdy nepracovala v sobotu, já jsem dělala od pondělí do pátku. A najednou v té době, kdy jsem neměla tu práci, tak chodily samý nabídky se sobotou. To bylo vysloveně vidět, jak to Satan zkouší. Já měla podporu jenom půl roku, to byl můj chlap v poklidu. Ale když mi končila, tak začal být nervózní a říkal, že budu muset brát i sobotu. Tak to začalo bejt hustý i doma, že na mě tlačil i on.“ (Denisa)

Věřící chápou dodržování soboty jako Bohem dané nezpochybnitelné příkázání. Usuzují tak jednak na základě Písma a jednak individuálních Božích zjevení. Část věřících začala svítit sobotu dlouho před vstupem do mesiánského sboru, typicky u adventistů, další věřící, členové „nedělních církví“ přešli od dodržování neděle k sobotě na základě biblického studia po vstupu do společenství.

VLIV MESIÁNSKÉ TEOLOGIE NA STRAVOVÁNÍ VĚŘÍCÍCH

Ritualizace života věřících se dotýká rovněž stravování. Všichni mí informátoři shodně zdůrazňovali, že mesiánská religiozita má vliv i na složení jejich jídelníčků. Někteří ještě před vstupem do společenství, jiní až po něm dospěli k přesvědčení, že starozákonní rozdělení čistých a nečistých zvířat nebylo zrušeno. Verš z Markova evangelia 7:15,²¹ který bývá v mnohých křesťanských církvích interpretován jako zrušení nezbytnosti vyvarovat se nečistých zvířat, vztahují mesiánští věřící nikoli k (ne)čistotě zvířat, nýbrž k rituálnímu omývání před jídlem.

„Já když jsem četla verše o tom, že nic není nečisté, tak to nesouvisí s jídlem. To souvisí s židovskou kulturou, to nemá nic společného s tím, jestli můžeme, nebo nemůžeme jíst tyhle pokrmy, protože tyhle pokrmy jsou v Božích očích nečistý pořád. [...] Bůh neřekl, že už to neplatí.“ (Denisa)

Členové sboru se tedy vyhýbají zejména vepřovému, ale i dalším nečistým zvířatům dle výčtu z knihy Leviticus 11:1–47 a masu či jiným výrobkům obsahujícím krev. Principy košer stravy však striktně nedodržuje nikdo z věřících. Dodržování zásad košer stravy je jednak vnímáno jako něco, co není původně biblické, nýbrž „nabalené“ v průběhu historie, je to součástí židovské tradice, lidské příkázání, nikoli božské. A jednak stejně jako u tématu slavení židovských svátků zmiňují věřící omezující vliv českého prostředí. Narážejí přitom na nutnost vlastnit více ledniček či na fakt, že se stravují v restauračních zařízeních, často s nabídkou „typicky českých“, samozřejmě nikoli košer, jídel.

Věřící si postupně vybudovali určitou ostražitost vůči tomu, co se nabízí v českých obchodech. Jsou tedy zvyklí kontrolovat složení potravin, aby se ujistili o tom, že nekupují závadné, nečisté výrobky. Zárukou však podle informátora Tomáše nejsou ani české košer obchody. I zde musí být člověk obezřetný a kontrolovat, zda jsou potraviny ve správném stavu. Tomáš tedy přebírá iniciativu do vlastních rukou a učí se s masem pracovat sám tak, aby nevykazovalo známky nečistoty:

„Čert jim věř. Jsem tam viděl maso, kde byla takhle tlustá žíla a v tý byla krev normálně zaschlá. Normálně s certifikátem košer. Měl jsem to vyfotit. A určitě bych dostal nějakou přednášku, proč tam tohleto je a proč to mohlo projít. Schwálně se tam běž podívat, když tě nechaj se hrabat v mrazáku, podívej se, jak to vypadá. Říkám ti, že to je jenom předraženej certifikát, kterej nemá hodnotu větší než papíru, na kterém je vytištěnej. Co se mi vyplatilo, je nakupovat přední části masa. V některých židovských kuchařkách máš napsáno, že zadní maso se musí preparovat mnohem obtížněj než přední. A to ti můžu potvrdit, že třeba kližka je v pořádku. Třeba s kuřecíma nebo krůtíma prsama je to horší, protože ty maj několik velkejch žil, kde občas zůstává krev, řekl bych, že asi jedna čtvrtina je v pořádku. My třeba hodně děláme z krůty, tam třeba čtvrtina, třetina je slušná, zbytek je na tom špatně. Za ty roky jsem se taky naučil, kde ty žíly jsou.“

²¹ „Nic, co zvenčí vchází do člověka, nemůže ho znečistit; ale co z člověka vychází, to jej znešvěcuje.“

ZÁVĚR

V předchozích sekcích byly představeny vybrané aspekty, ze kterých čeští věřící skládají celkovou podobu české mesiánsko-židovské zbožnosti. Hervieu-Léger (1999) upozorňuje, že s příchodem modernity došlo v křesťanství k narušení přenosu náboženské zkušenosti z generace na generaci, tudíž nově vznikl prostor pro individuální tvorbu náboženské identity, která má podobu „skládačky“²² – věřící si sami vybírají a kombinují jednotlivé religiozní prvky. Tento fenomén však podle Hervieu-Léger (2001) neznamená vymizení tradicionalismu či fundamentalismu. Tyto podoby religiozity však nejsou přijímány jako generační dědictví *en bloc*, nýbrž skrze hledání a znovunalezení jednotlivých věřících. Pro zkoumané společenství je prvek hledání, vybírání a kombinování jednotlivých aspektů křesťanské i židovské víry signifikantní, avšak kritérium selekce není nahodilé, nýbrž spojuje jednotlivé elementy pod střechou fundamentalismu, který je v rámci společenství nejčastěji vyjádřením touhy po „návratu ke kořenům“.

Hervieu-Léger (2001) rozlišila čtyři režimy neboli modality, v nichž stvrzování víry probíhá. Jednotlivé režimy se liší mírou (de)institucionalizace. Autorka pomocí těchto režimů objasňuje posun od vnější autority k vnitřní, jenž je patrný například u mnohých nových náboženských hnutí. V rámci *institucionálního* režimu dochází ke stvrzování víry skrze institucionálně kvalifikovanou a pověřenou autoritu, přičemž kritériem stvrzení je míra spirituální shody jedince s institucí. Ve druhém režimu, *komunitním*, se stvrzení naplňuje ve společenství, rozhodující je soudržnost jedince se skupinou. Následuje režim *vzájemný*, u něhož stvrzování probíhá skrze vztah k bližnímu. Poslední je režim *sebestvrzení*, kdy rozhodující autoritu přebírá sám jednotlivec, který na základě subjektivních zkušeností a poznatků rozhoduje o relevanci jednotlivých prvků víry.

Ve zkoumaném společenství je první zmiňovaný režim nejméně přítomný. Vedoucí sboru je nositelem inspirativních myšlenek, znalcem historického, geografického a lingvistického kontextu Písma, je osobou, která

moderuje diskusi a též je technickým organizátorem setkání, nevystupuje však jako tvůrce či udržovatel dogmat. Komunitní režim je v rámci sboru citelněji přítomen. Společná diskuse nad Písmem, hromadné hledání vhodných překladů jednotlivých slov, komunitní bádání v relevantních literárních zdrojích, společné procvičování hebrejštiny, to vše buduje silné vědomí skupinové sounáležitosti. Existuje zde však i prostor pro vytváření vztahů mezi jednotlivci individualizovaně – zejména před bohoslužbou a po skončení oficiální části setkání navazují věřící blízké vztahy s ostatními jedinci skrze vyprávění osobních příběhů, svědectví, zážitků s Bohem, sdílení radostí i strastí, vyjadřování podpory. Režim vzájemnosti je tedy ve společenství přítomný zejména mimo oficiální program. Členové skupiny kladou velký důraz na aktivní duchovní rozvoj jednotlivců – biblické samostudium, samostatné vyhledávání relevantních informací v literatuře či na internetu, poslech záznamů mesiánských rabínů online či na sledování videodokumentů. Přesto věřící nevyjadřují přesvědčení, že by pravda ležela v nich samých, v jednotlivých osobách, které se samy sobě stávají subjektivní jistotou. Ani paleta výběru náboženských prvků není neohrazená – výběr konkrétních aspektů religiozity jedinců vzniká zejména v konfrontaci s přesvědčením skupiny a v menší míře též z kontaktu s druhým jednotlivcem. Když tedy hovořím o skupině jako o fundamentální, odkazuji ke sborově shodnému zaměření jednotlivců na „hledání kořenů“, nikoli k autoritativnímu vedení. Skupina se ve schématu stvrzovacích režimů víry podle Hervieu-Léger nachází přibližně na půl cesty mezi institucionalizovanou a deinstitucionalizovanou religiozitou.

POUŽITÉ ZDROJE

Belhassen, Yaniv, Kellee Caton, a William P. Stewart. 2008. „The Search for Authenticity in the Pilgrim Experience.“ *Annals of Tourism Research* 35 (3): 668–689.

Cibulka, Martin. 2015. *Minulost a současnost mesiánského judaismu*. Derech. Viděno 8. října 2021. <http://www.derech.cz/ruzne-clanky/cibulka-mesianskyjudaismus.pdf>.

Dein, Simon. 2009. „Becoming a Fulfilled Jew: An Ethnographic Study of a British Messianic Jewish

²² V orig. „bricolage“.

- Congregation.“ *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions* 12 (3): 77–101.
- Dix, Gregory. 1953. *Jew and Greek: A Study in the Primitive Church*. London: Dacre Press.
- Glaser, Mitch. 2013. „Messianic Jewish National Organizations.“ In *Introduction to Messianic Judaism: Its Ecclesial Context and Biblical Foundations*, eds. David Rudolph a Joel Willitts, 116–125. Grand Rapids, MI: Zondervan.
- Grammatica, Alvaro. 2014. *Mesiánští židé a Mesiáš v kontextu současné židovské rozpravy o Ježíši z Nazareta*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Harris-Shapiro, Carol. 1999. *Messianic Judaism: A Rabbi's Journey through Religious Change in America*. Boston: Beacon Press.
- Hervieu-Léger, Danièle. 1999. „Religion as Memory: Reference to Tradition and the Constitution of a Heritage of Belief in Modern Societies.“ In *The Pragmatics of Defining Religion: Contexts, Concepts and Contests*, eds. Jan G. Platvoet a Arie L. Molendijk, 73–92. Leiden: Brill.
- Hervieu-Léger, Danièle. 2001. „Individualism, the Validation of Faith, and the Social Nature of Religion in Modernity.“ In *The Blackwell Companion to Sociology of Religion*, ed. Richard K. Fenn, 161–175. Oxford: Blackwell.
- Chernoff, Yohanna, a Jimi Miller. 1996. *Born A Jew, Die A Jew*. Hagerstown, MD: EBED Publications.
- Kaell, Hillary. 2015. „Born-again Seeking: Explaining the Gentile Majority in Messianic Judaism.“ *Religion* 45 (1): 42–65.
- Klayman, Seth N. 2013. „Messianic Jewish Worship and Prayer.“ In *Introduction to Messianic Judaism: Its Ecclesial Context and Biblical Foundations*, eds. David Rudolph a Joel Willitts, 51–60. Grand Rapids, MI: Zondervan.
- Lloyd-Jones, Martyn. 2011. *Co je evangelikální? Základy, které nesmějí být opuštěny*. Žandov [Chlumec u Ústí nad Labem]: Poutníková četba.
- Messianic Jewish Alliance of America. 2019. Home. Viděno 8. října 2021. <https://mjaa.org/>.
- Power, Patricia A. 2011. „Blurring the Boundaries: American Messianic Jews and Gentiles.“ *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions* 15 (1): 69–91.
- Reason, Gabriela M. 2004. „Competing Trends in Messianic Judaism: The Debate over Evangelicalism.“ *Kesher: A Journal of Messianic Judaism* 17. Viděno 8. října 2021. <https://www.kesherjournal.com/article/competing-trends-in-messianic-judaism-the-debate-over-evangelicalism-2/>.
- Rudolph, David. 2013. „Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era.“ In *Introduction to Messianic Judaism: Its Ecclesial Context and Biblical Foundations*, eds. David Rudolph a Joel Willitts, 21–36. Grand Rapids, MI: Zondervan.
- Schiffman, Michael. 2007. *Návrat z exilu: Obrození mesiánského judaismu*. Modřice: Josef Tůma.
- Shapiro, Faydra. 2011. „Jesus for Jews: The Unique Problem of Messianic Judaism.“ *Marburg Journal of Religion* 16 (1). <https://doi.org/10.17192/mjr.2011.16.3288>.
- Soukupová, Monika. 2018. „*Jste-li Kristovi, jste potomstvo Abrahamovo*“: Etnografie českého mesiánsko-židovského společenství. Diplomová práce, vedoucí Barbora Spalová. Praha: Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova.
- Stokes, H. Bruce. 1996. Gentiles in the Messianic Movement. Viděno 8. října 2021. http://hbrucestokes.com/images/Gentiles_in_the_Messianic_Movement.pdf.
- Union of Messianic Jewish Congregations. 2021. Our history. Viděno 8. října 2021. <https://www.umjc.org/learn-1>.
- Wallace, Michael. 2012. Co je mesiánský judaismus. Derech. Viděno 8. října 2021. <http://www.derech.cz/ruzne-clanky/wallace-co-je-mesiansky-judaismus.pdf>.
- Wilson, Marvin R. 1996. *Náš otec Abraham: Židovské kořeny křesťanské víry*. Praha: Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém – česká pobočka.